

Müze Ortamında Anne-Çocuk Etkileşimi: Bir Pilot Çalışma

Mother-Child Interaction in the Museum Environment: A Pilot Study

Ege AKGÜN*
Meral YILMAZ**
Berrak ARIK***

Öz: Müzeler her yaşta bireylere yaşamla bağlantılı olarak bir öğrenme ve kültür ortamı sunmaktadır. Bu yönüyle çocuğu, öğretmeni ve aileyi aktif bir öğrenme ve kültür ortamında bir araya getirebilecek bir bilgi ve oyun alanıdır. Erken çocukluk döneminde anne çocuk ilişkisini destekleyici çalışmalara bakıldığında anne ve çocuğun birlikte çeşitli etkinlikler yapması ve oyun oynaması önem taşımaktadır. Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocuklar ve annelerinin müze ortamında birlikte etkinlikler gerçekleştirmeleri sağlanmıştır. Ankara ilindeki bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-60 aylık 14 çocuk ve anneleri çalışmada yer almıştır. Etkinlikler MTA Tabiat Tarihi Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir. Çalışma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. "Müze Öncesi"nde anneler ve çocuklar etkinlik için hazırlanmış ve gerekli bilgilendirici çalışmalar yapılmıştır. "Müze Sırası"nda çocuklar ve anneleri birlikte iki müze eğitimcisi tarafından gerçekleştirilen "ısınma ve tanışma, cevapları bulma ve gölge oyunu etkinliklerinde" yer almışlardır. "Müze Sonrası"nda çocuklar ve anneleri birlikte bir kolaj çalışması yapmış ve annelerden çalışmayı değerlendirdikleri bir anket doldurmaları istenmiştir. Çalışmanın sonunda katılımcılara katılım belgeleri ve anne çocuk ilişkisini geliştirme yollarını açıklayan bilgilendirici bir bülten verilmiştir. Annelerin değerlendirmelerine göre çalışmanın çocukları ile birlikte eğlenme, öğrenme, iş birliği yapma ve çocuğun liderliğine izin verme yönlerinden yararlı ve öğretici olduğu ifade edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Müze Eğitimi, Okul Öncesi, Çocuk, Anne

Abstract: Museums provide individuals of all ages with an environment of learning and cultivation with connections to life. In this respect, museums are an environment of knowledge and play that has the potential to bring together children, teachers and parents in an active learning and cultural area. Studies focusing upon supporting mother-child interaction in early childhood suggest that it is important for mothers and children to get engaged in various activities and to play together. This study enabled preschool children and their mothers to carry out activities together in a museum. Fourteen children aged between 48 and 60 months attending a preschool in Ankara, and their mothers took part in this study. The activities were carried out in the Museum of Natural History of the General Directorate of Mineral Research and Exploration (MTA). "Before the museum activities", mothers and children get prepared and were informed about the activities. "During the museum activities", children and mothers took part in "warming up and getting to know each other, finding answers, and shadow play" activities under the guidance of two museum trainers. "After the museum activities", the children and mothers created collages, and the mothers were asked to fill out a questionnaire to assess the study. At the end of the study, the participants were granted a certificate of attendance, and an informative bulletin that explains ways for improving the mother and child relationship. The mothers' evaluation of these activities indicates that the process allowed them to entertain, learn and cooperate with their children and to give way to the leadership of their children.

Keywords: Museum Education, Preschool, Child, Mother

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Ankara. akgun@ankara.edu.tr

** Uzman, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara. meral.yilmaz@kultur.gov.tr

*** Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, Ankara. berrak.erturk@hotmail.com

Çocuğun yakın çevresi ile kurduğu olumlu ilişkiler ve çocuğa erken yaşta sağlanan uyarıcı ve destekleyici ortam, çocuğun sağlıklı gelişimini sağlayabilmektedir. Yakın çevresinde yer alan kişiler arasında özellikle annesi ile kurduğu etkileşimin önemi bilinmektedir. Uzun bir süreçte yayılan bu etkileşimin geliştirilmesinde özellikle okul öncesi dönemde anne çocuğun birlikte oyun oynaması ve nitelikli zaman geçirmesi önem taşımaktadır (Akgün & Yeşilyaprak 2011). Araştırmalar anne ve çocuğun birlikte oyuna dayalı çeşitli etkinliklerde yer almasının çocuğun psiko-sosyal gelişimine sağladığı katkıların yanında annelerin ebeveynlik becerilerini geliştirmeleri ve çocukların gelişim ve öğrenmelerini nasıl destekleyeceklerini öğrenmeleri açısından yararlı olduğunu göstermektedir (Shine & Acosta 2000; Marchand, Hock & Widaman 2002; Driscoll & Easterbrooks 2007).

Anne çocuk oyun etkileşiminin farklı ortamlarda gerçekleştirilmesi oyunun ve etkileşimin içeriğini zenginleştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Park gibi açık hava mekânları, tarihi mekânlar, müzeler gibi içinde bulunulan farklı ortamlar o ortamda gerçekleşen oyun ve diyalogların içeriğini, kişiler arası etkileşimi ve bireylerin algılarını etkileyebilmektedir (Fazlıoğlu & Fazlıoğlu 2009; Akyol & Akyol 2015). Örneğin müze ziyaretçilerinin konuşmaları incelendiğinde bu konuşmaların %83'ünün sergilenen koleksiyonlar ve bununla ilişkili konularla ilgili olduğu bulunmuştur (Allen 2002).

Günümüzde yalnızca nesne koleksiyonları olarak sınırlandırılmayacak müzeler ziyaretçileriyle iletişime geçen, farklı yaş gruplarına eğitim veren, bireysel gelişime katkı sağlayan, toplumsal barışı ve kalkınmayı destekleyen dinamik ve sıra dışı kurumlar olma özelliğini kazanmışlardır. Buna göre müzelerde belirlenen hedef kitleye göre koleksiyonlar geliştirerek farklı yaş gruplarına seslenen eğitim programları hazırlanmaktadır (Karadeniz & Okvuran 2014). Talboys (2006) günümüzde müzelerin hiçbir nedenle eğitimi dışlayamayacağını vurgulayarak eğitimin müzenin ayrılmaz bir parçası ve özü olduğunu belirtmektedir.

Farklı eğitim türlerinde olduğu gibi eğitime katılan bireylerde bilgi edinmeyi sağlamayı, davranış ve tutum değişikliği yaratmayı amaçlayan müze eğitimi, sergilenen koleksiyonlar yardımı ile ziyaretçilerde merak, ilgi ve heyecan uyandıracak ziyaretçi merkezli etkinliklerden oluşan eğitim programları hazırlama ve bu programları uygulama olarak tanımlanabilir (Nuzzaci 2006; Talboys 2006). Müzelerin eğitim özelliği sayesinde, çocukların bilgilerini geliştirme ve gözlem yapma yollarını öğrendikleri, tarih bilinci edindikleri ve estetik beğenilerini geliştirdikleri görülmektedir (Abacı 2005). Erken çocukluk döneminde verilen müze eğitimi, çocukların hayal gücünü, yaratıcılık ve düşünme becerilerini geliştirebilmekte, geçmiş ve günümüz arasındaki bağlantıyı kurmak için bir fırsat sağlayabilmekte ve çocukların kendilerini ve çevresini tanıyabilmelerine olanak sağlayabilmektedir (Fazlıoğlu & Fazlıoğlu 2009). Bir performans eylemi içinde gerçekleşen müze etkinliğinden çocukların yaratıcı ve duygusal düzeyde deneyimler elde etmesi beklenen bir sonuçtur (Clutterbuck 2007). Bu nedenle müzeler çocukluk döneminde önemli eğitim ortamları arasında sayılmaktadır.

Müzelerde yapılacak eğitim etkinlikleri farklı müze türlerine göre benzerlikler gösterdiği oranda birbirinden farklı eğitim etkinlikleri ve kullanım yöntemleri ile de çeşitlilik göstermektedir (Gartenhaus 2000). Müze ortamında çocukların eğitim çalışmalarına katılmasının çeşitli örnekleri ülkemizde farklı müze türlerinde görülebilmektedir. Tarih müzelerinde yapılan çalışmalara İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde gerçekleştirilen etkinlikler örnek olarak verilebilir (Denizli *et al.* 2006; Önder *et al.* 2009; Akyol & Alpagut 2012). Ayrıca, Çorum Müzesi (2016), İstanbul Modern (2016), Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi (2016), Rahmi Koç Müzesi-Çengelhan (2016), Sakıp Sabancı müzesinde (2016) çocuklarla yapılan atölye çalışmaları müze eğitim çalışmalarının yaygınlaşmasına örnek oluştur-

maktadır. Bilim müzeleri “objelerle bakma”nın ötesinde objelerle ilişki kurma, objeleri kullanma ve deney yapma gibi kendine özgü özellikleri nedeni ile bu tür çalışmaların daha sıklıkla gerçekleştirildiği müzelerdir. İstanbul'da bulunan Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Türkiye'de bu alanda faaliyet gösteren müzelere önemli örneklerden birisidir (Yılmaz 1996).

Johnson, “Müzedede eğitimin konumu gelişecek ve halkın katılımı ile değişecektir. Müzeler halka açıldıkça ziyaretçiye yönelik hizmetleri çeşitlenecek ve bireyselleşecektir” ifadeleri ile müzenin eğitim rolünün sürekli değişip geliştiğini vurgulamaktadır (akt. Onur 2016). Bu doğrultuda çocukların eğitimciler eşliğinde bireysel olarak katıldıkları müze eğitim etkinliklerine ek olarak farklı modeller geliştirilmektedir. Müzelerin daha işlevsel kullanılması, çocukların severek gezeceği mekanlar haline getirilmesi, çocuklarda yaratıcılık becerilerinin desteklenmesi ve katılımcı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmesi amacı ile çocukların müze eğitimi aldıktan sonra “akran eğitimcisi” olarak arkadaşlarına müze eğitimi vermeleri farklı modellere örnek olarak verilebilirler (Çakır *et al.* 2011). Bir diğer model örneği olan çocukların aileleri ile birlikte çeşitli müze eğitim etkinliklerinde yer almaları çocuklara yönelik eğitsel katkılarının yanında anne çocuk etkileşimine katkıları açısından da önem taşımaktadır. Müze ortamının özelliğinden de yararlanarak çocukların anneleri ile birlikte müze eğitim etkinliklerine katılması müzedede gerçekleştirilen süreci zenginleştirmektedir.

İçeriğinde çocuk sanatları müzesi, oyun ve oyuncak müzeleri, çocukluk müzesi gibi türleri barındıran çocuk müzeleri de anne baba ve çocukların birlikte oyun oynayabilecekleri, etkileşime geçebilecekleri zengin ortamlar sunmaktadır. Boston Çocuk Müzesi ve Chicago Çocuk Müzesi tarafından düzenlenen Birlikte Öğrenme Müfredatı (Learning Together Curriculum) adlı program, katılımcı müzelerdeki personelin eğitimini içermektedir. Bu sayede müze ziyaretini yapan aile ve çocukları etkili bir şekilde yönlendirilmeleri sağlanmaktadır. Müfredatın temel unsuru, çocuk gelişimi, aile eğitimi ve müze kuramları üzerine kurulu “Katılım Standartları”ndan oluşmaktadır (Porter & Cohen 2012). Providence Çocuk Müzesi anababa-çocuk bağlarını güçlendirme ve ana-babalığı geliştirme amacıyla ‘etkileşimli oyun’un yer aldığı programları kullanmaktadır (akt. Onur 2016). Philadelphia Lütfen Dokunun Müzesi (Please Touch Museum-Philadelphia 2013) “oyun yoluyla öğrenme fırsatları yaratarak çocukların yaşamlarını zenginleştirmeyi” amaçlamaktadır. Müzedede, anne baba ve çocukların birlikte oyun oynayabileceği, süreç odaklı ve yapılandırılmamış oyunlar ile kurallı net bir başlangıç ve bitişe sahip yapılandırılmış oyun yoluyla öğrenmeye olanak sağlayan bir çevre hazırlanmaktadır. Bu müzedede ziyaretler sırasında anne ve çocuklar sembolik oyun oynayabilmektedirler.

Buna ilişkin olarak çocuklar ve ailelerinin çeşitli etkinliklerde yer aldığı ya da etkileşimlerinin değerlendirildiği farklı çalışmalar alanyazında yer almaktadır. Melber (2007) Los Angeles Tabiat Tarihi Müzesi’ni (Natural History Museum-LA) okul öncesi dönem çocukları ile birlikte ziyaret eden annelerin ifadelerini müzedeki farklı ortamlara göre değerlendirdiği çalışmasında annelerin öğretimsel ifadelerinin müze içindeki farklı sergilerden kaynaklı ortamlara göre farklılaştığını belirlemiştir. Thomas ve Anderson (2013) tarafından Minnesota Bilim Müzesinde (Science Museum of Minnesota) gerçekleştirilen çalışmada 8-15 yaş aralığında çocukları ile birlikte 12 anne-baba yer almıştır. Anne baba ve çocukların matematiksel parçalar sergisindeki etkileşimleri ve konuşmaları kayıt altına alınan çalışmanın bulgularında bilim müzesinde yer alan etkinlikler bağlamında ailelerin konuşmalarında üst bilişsel bilginin yer aldığı ve çocuklar için uygun bir pedagojik eylem olarak görüldüğü bulunmuştur.

Türkiye’de beş oyuncak müzesi bulunmasına karşın özgün anlamı ile çocuk müzesi ya da çocukluk müzesi bulunmamaktadır (Onur 2010; Karadeniz 2010). Müzelerde anne baba ve çocukların müze eğitim etkinliklerinde yer aldığı az sayıda örnek bulunmaktadır (İstanbul

Modern 2016). Bu nedenle var olan müzelerin sergi unsurlarının ebeveynlerin dikkatini çekecek ve çocuklarla etkinlik örnekleri sunacak şekilde tasarlanması önem taşımaktadır (Melber 2007). Bu doğrultuda anne ve çocuğun birlikte müze ortamında etkinliklere katılmasına yönelik çalışmaların yapılması farklı müzelerde bu çalışmaların yaygınlaştırılması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocuklar ve annelerinin müze ortamında (MTA Tabiat Tarihi Müzesi) birlikte etkinlikler gerçekleştirmelerine yönelik olarak bir pilot çalışma gerçekleştirilmesi ve annelerin müze eğitim etkinliğine yönelik değerlendirmelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Ankara ilindeki bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-60 aylık 14 çocuk ve bu çocukların anneleri çalışmada yer almıştır. Etkinlikler MTA Tabiat Tarihi Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir.

İşlem

Çalışma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşama, “*Müze gezisi öncesi*”; ikinci aşama, “*Müze Gezisi ve Etkinlikler*” ve üçüncü aşama ise yine müze mekânında gerçekleştirilen “müze gezisi sonrası” çalışmadır.

Müze gezisi öncesi

Müze gezisine hazırlık aşaması olan bu süreçte öncelikle çalışmanın yapılacağı müze belirlenmiş ve MTA Tabiat Tarihi Müzesi yetkilileri ile görüşmeler yapılarak gerekli izinler alınmış ve etkinliğin tarihi belirlenmiştir. Çocukları ile birlikte Müze Eğitimine katılacak anneler etkinlik ile ilgili olarak bilgilendirilmiş, aynı zamanda davetiye ve program içeriğine yönelik açıklamaların yer aldığı bir yönerge de annelere gönderilmiştir.

‘Müze gezisi öncesi’ programa katılacak çocukların bilgilendirilmeleri ve müze gezisi ve etkinliklere hazırlanmaları için müzede dikkat edilmesi gereken kurallar ve müzede sergilenen unsurlara yönelik etkinlikler müzeye gelmeden önce sınıf ortamında çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Bu sayede çocuklar müze ziyaretine hazırlanmışlardır.

Ayrıca etkinliğe hazırlık aşamalarında, veliler için değerlendirme anket formları, etkinlikler için gerekli malzemeler ve katılım belgeleri hazırlanmıştır.

Müze Gezisi ve Etkinlikler

Müze gezisi ve etkinlikler aşamasında çocuklar ve anneleri birlikte iki müze eğitimcisi tarafından gerçekleştirilen “*ısınma ve tanışma, cevapları bulma ve gölge oyunu etkinliklerinde*” yer almışlardır. Bunun için önceden belirlenen günde müze girişinde çocuklar ve annelerinden oluşan grup müze eğitimcileri tarafından karşılanmış ve etkinlikler hakkında bilgi verilmiştir.

Isınma Çalışması

Isınma çalışması için tüm grup güneş sisteminin olduğu bölüme alınarak annelere güneş biçimli maskeler dağıtılmıştır. Anneler maskeyi taktıktan sonra müzenin girişinde yer alan dünya maketinin etrafında çember olacak şekilde dizilmişlerdir. Çocuklara müzede gerçekleştirilen etkinlikler süresince ekip arkadaşları olacak annelerini bulmaları yönergesi verilerek etkinlik gerçekleştirilmiştir (Fig. 1). Bu ısınma oyununa müze ortamına ve eğitmeniye alışma sürecini

kapsayan, katılımcıları müzede yapılacak oyun ve etkinliklere hazırlayan bir süreç olarak çalışmada yer verilmiştir. Çocuklar maskelerle gizlenmiş annelerini bulduktan sonra bu bölümde yer alan yıldızlar ve gezegenler ile ilgili bilgiler etkinliği gerçekleştiren uzmanlar tarafından soru cevap yöntemi ile açıklanmıştır.

Ara-Bul Etkinliği

Isınma çalışmasının ardından çocuk ve anne grubu ara-bul etkinliğinin gerçekleştirileceği ortam olan müzenin dinazor iskeletlerinin bulunduğu birinci kat orta bölüme alınmıştır. Dinazorların olduğu bu bölümde

Fig. 1. Isınma çalışması

Fig. 2. Anne çocuk etkinliği

çocuklara bölüm ile ilgili tanıtıcı kısa bir açıklama yapılmıştır. Sonrasında çocukların ve annelerinin müzeyi gezerek birlikte yanıtlayabilecekleri dört sorunun bulunduğu arabul kartları dağıtılmış ve anne ve çocukların beraberce bu soruları yanıtlamaları istenmiştir (Fig. 2).

Gölge Oyunu Etkinliği

Arabul etkinliğinden sonra anne ve çocuklar gölge oyunu etkinliği için Türkiye'deki Hayvanlar bölümüne alınmıştır. Bu etkinlikte siyah fon kartonlardan kesilerek karışık bir şekilde vitrin önlerine yerleştirilen hayvan gölgelerini çocuklar anneleri eşliğinde bularak o hayvanın bulunduğu vitrin önüne gidip vücutlarıyla buldukları hayvanı canlandırmaya (donuk imge) çalışmışlardır (Fig. 3,4,5).

Fig. 3-4-5. Gölge Oyunu Etkinliği

Müze Gezisi Sonrası

Edinilen bilgilerin daha kalıcı hale getirilmesi için yapılan pekiştirmenin ve değerlendirmelerin yapıldığı bu aşamada çocuklar ve anneleri birlikte müze ortamında bir kolaj çalışması yapmışlardır.

Kolaj Çalışması

“Gölge oyunu” etkinliğinde canlandırdıkları hayvanların kartonlarını alan çocuklar ve anneleri daha önceden hazırlanmış artık malzemeleri kullanarak beraberce kolaj çalışması yapmışlardır (Fig. 6). Çalışmanın sonunda çocukların adına hazırlanmış katılım belgeleri isimleri okunarak dağıtılmış ve anne çocuk ilişkisini geliştirme yollarını açıklayan bilgilendirici bir bülten annelere verilmiştir.

Veri Toplama araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket formu kullanılmıştır. Ankette annelerin etkinliğe yönelik görüşlerini almayı amaçlayan ve üçlü likert (Katılıyorum-Kısmen katılıyorum-Katılmıyorum) tipinde değerlendirilen 10 soru yer almaktadır. Ayrıca annelerin süreci kendi ifadeleri ile değerlendirmelerini sağlama amacı ile bir açık

uçlu soruya yer verilmiştir. Anket hazırlanma aşamasında alan uzman görüşü alınmış ve gerekli düzenlemelerle son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Müze gezisi tamamlandıktan sonra annelerden çalışmayı değerlendirdikleri bir anket doldurmaları istenmiştir.

Verilerin analizi

Çalışmada elde edilen bulguların değerlendirilmesinde nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analize göre anket verilerinden elde edilen annelerin görüşleri maddeler halinde sıralanmıştır. Tablonun oluşturulmasında frekans dilimlerden yararlanılmıştır. Ayrıca annelerin ifadelerinden doğrudan alıntılar tırnak işareti içinde sunulmuştur.

Fig. 6. Kolaj Çalışması

Bulgular

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1 de annelerin çocukları ile birlikte yer aldıkları müze gezisi ve etkinliklerini değerlendirdikleri ankete verilen yanıtlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Annelerin Çalışmaya Yönelik Değerlendirmeleri

Maddeler	Katılma Durumu			
	Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Müze etkinliğini faydalı buldum	14	-	-	14
Etkinlikte çocuğum sıkılmadı.	13	1	-	14
Etkinlik sürecinde çocuğumla iyi bir ekip olduk.	14	-	-	14
Etkinlik çocuğumun müzeye olan ilgisini arttırdı.	13	1	-	14
Etkinlik sürecinde eğitimciler gereken desteği verdiler.	14	-	-	14
Etkinlik sonrası yapılan kolaj çalışmasında çocuğumla beraber iyi vakit geçirdik.	13	-	1	14
Müze Eğitimcileri ile rahat iletişim kurabildik.	14	-	-	14
Eğitim için seçilen bölüm amaca uygundu.	14	-	-	14
Bu eğitimi çevreme de önereceğim.	14	-	-	14
Buna benzer eğitimlere tekrar katılmak isterim.	14	-	-	14

Tablo 1'e göre üç soru dışındaki tüm sorulara anneler katılıyorum yanıtını vermişlerdir. Bir anne çocuğunun etkinlikten sıkılması ile ilgili soruya kısmen yanıtı vermiş, bir anne etkinliğin çocuğunun müzeye ilgisini kısmen artırdığını ve bir anne de çocuğunun kolaj çalışmasını annesi ile birlikte değil yalnız yapmak istediğini belirtmiştir.

Annelerin açık uçlu olarak etkinliği değerlendirdikleri soruya verilen yanıtlarda çalışmada yer alan tüm anneler etkinliğin yararlı ve öğretici olduğu ifade etmişlerdir. Annelerin ifadelerinden alıntılar aşağıda yer almaktadır:

“Çok verimli ve ilgi çekici bir etkinlik oldu, teşekkür ederiz” (A1).

“Bizimle ve çocuğumla ilgilenen rehberlerimize emeklerinden dolayı

teşekkür ederim. Oğlum ve benim için farklı, eğlenceli ve bilgili bir proje oldu” (A4).

“Bu tür çalışmalar daha da geliştirilerek desteklenmeli” (A9).

“Çocuklar için aile ile katılım, iş birliği çok daha etkili oldu diye düşünüyorum” (A10).

“Çocuklar için çok verimli bir gün oldu” (A12).

Bu değerlendirmelerde annelerin çocukları ile birlikte eğlenmesi, öğrenmesi, iş birliği yapması ve çocuğun liderliğine izin vermesi olmak üzere dört özellik ön plana çıkmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Anneler çalışmada gerçekleştirilen müze eğitim etkinliklerinden yararlandıklarına yönelik değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Müze gezisi öncesi çalışmalar anne ve çocukların etkinliğe hazırlanmaları açısından önem taşımaktadır. Çalışmada yer verilen etkinliklerde donuk imge, arabul, kolaj çalışması gibi tekniklere yer verilmesi sayesinde çocukların yaratıcılıklarını kullanmaları ve etkinlikten keyif almaları; anne ve çocukların bir oyun etkinliğinde birlikte yer almaları; annelerin çocuğun rehberliğine izin vermeyi öğrenmeleri ve üründen çok sürece odaklanmanın önemine yönelik anlayış kazanmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulgularını destekleyen bir çalışmada İngiltere Müzesinde (British Museum) yer alan antik hayvanlar ve bebek eşyaları sergilerini ziyaret eden ailelerin davranışları incelenmiştir. Katılımcı anneler ve çocuklar deney ve kontrol gruplarına ayrılmış deney grubuna müzeyi gezerken yararlanmaları için bir eğitim kiti hazırlanmış, kontrol grubundan eğitim kiti olmadan müzeyi ziyaret etmeleri istenmiştir. Bu süreç boyunca anne ve çocukların konuşma ve davranışları kayıt altına alınmıştır. Çalışmanın bulgularına göre deney grubundaki anne ve çocukların kontrol grubuna göre daha fazla müzede zaman geçirdiği, sergiye ilişkin daha fazla konuşma yaptıkları bulunmuştur (Tenenbaum *et al.* 2010). Benzer bir şekilde müze sergileri ile bağlantılı olarak tasarlanan eğitim içeriğinin müze ortamında anne baba çocuk etkileşimleri üzerindeki etkisini incelemek için gerçekleştirilen deneysel bir diğer çalışmada 120 çocuk ve ebeveynleri yer almıştır. Eğitim planının içeriğine göre deney grubunda yer alan anne ve çocukların birbiri ile daha çok etkileşime geçtiği, soru sorduğu ve sergi içeriği hakkında konuştuğu belirlenmiştir (Benjamin *et al.* 2010).

Downey, Krantz ve Skidmore (2010) çalışması müze ortamındaki ebeveyn rolleri ve algılarını incelemek için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmada müzeyi çocukları ile birlikte ziyaret eden 409 yetişkine anket uygulanmış, 73 yetişkin ile görüşme yapılmış ve 3-10 yaş arası çocukları ile müzeyi ziyaret eden 168 aile müze ortamında gözlenmiştir. Çalışma kullanılan anketlerin değerlendirilmesi sonucu öğrenmedeki oyun oynamanın rolünü açıkça ifade eden ve kendi rolünü çocukla oyun oynama, rehberlik etme, kolaylaştırıcı olma olarak belirten ebeveynler yüksek puan almışlardır. Müzedeki gözlem sonuçlarına bakıldığında ise anket sonuçlarına göre yüksek puan alan ebeveynler de dahil olmak üzere çalışmaya katılan ailelerin çoğunun yetişkin-çocuk etkileşiminin denetim, öğretim veya disiplin amaçlı olduğu bulunmuştur. Anne babaların sadece üçte biri çocuklarıyla oyun oynamış ve onda birden daha azı oynamak için çocuğunun göz seviyesine inmiştir. Sonuçlar, çoğu ebeveynin oyun ile ilgili net bir anlayışa sahip olmadıkları, oyuna değer verdikleri, ancak çocuklarıyla oynamakta ya da oynamayı kolaylaştırmada ne yapmaları gerektiğini çok iyi bilmedikleri söylenebilir. Pek çok ebeveyn çocuklarıyla oynamak konusunda kendine güvensizlik yaşayabilirler. Bir diğer çalışmada müze ziyaretleri sırasında anne ve çocukların sembolik oyun etkileşimleri değerlendirilmiştir. Etkinliklerin çoğunlukla çocuklar tarafından (%60) başlatıldığı, ikinci sırada ebeveynler tarafından başlatılan aktiviteler (%32) ve son olarak da karşılıklı başlatılan (%8) aktivitelerin yer aldığı

görülmektedir. On sekiz ebeveyninden 15'i açık bir şekilde çocuğunun "*liderliğini*" ve ilgi alanını izlediğini belirtmiştir (McCarthy *et al.* 1987). Shine ve Acosta (2000) çalışmasında yer alan anne-babalar, oyun senaryolarını taklit ederek, çocuklara prosedürler hakkında bilgi vererek, araçlara dikkatlerini çekerek ve onların bilgisini araştırarak sergi içinde ebeveyn rehberliği gerçekleştirmişlerdir ve bu süreç çocuk müzelerinin bir amacı olarak ifade edilmiştir.

Birçok müze sergileri, küçük çocukların öğrenme ve keşfetme eğilimine cevap verebilecek şekilde tasarlandığından, eğitimcilerin ebeveynlerin oyun çerçevesine girmelerini kolaylaştırmanın yollarını düşünmeleri önemlidir. Böylece anne babalar ve çocuklar oyun etkileşimleri içinde yer alabilirler. Bunun için anne babaların bilinçlendirilmesi, süreçte ne yapacakları konusunda kolaylaştırıcı etkinlik planlarının hazırlanması ve ortamın fiziksel tasarımının ebeveyn katılımını kolaylaştırıcı nitelikte olması önem taşımaktadır.

Müze ortamındaki sergilerin gruplandırılması "*yenilik*" ve "*aşinalık*" özelliklerini barındırmaktadır. Aşinalık boyutu oyun ile ilişkiyken yenilik boyutu keşif ile ilişkilendirilebilir. Çocuklar yeni sergilere keşifler yapmaktan çok tanıdık oyunla ilişkili olan faaliyetleri başlatılabilmekte, bazı ebeveynlerin müzeye "*eğitimsel*" bir zihniyetle gelmesi keşifsel bir davranış biçimlerine yol açabilmektedir. Bu iki yorum, çocuk müzelerinde sergilerin tasarlanmasında "*yenilik*" ve "*aşinalık*" dengesinin gerekli olduğunu ileri sürmektedir (McCarthy *et al.* 1987). Müze gezisi sonrası çalışmalar kapsamında çocukların müze ortamında gördüklerini uygulayacakları, atölye çalışmalarının yapılacağı bir ortam sunulması çocukların yalnızca görmeye kalmamalarını, gördüklerinden etkilenerek yapmalarını ve aynı zamanda yaşayarak öğrenmelerini sağlamaktadır (Abacı 2003).

Bulgular, müze ziyaretlerinde anne baba ve çocuklara yönelik etkinliklerle destek sağlanmasının, ebeveyn-çocuk etkileşimini artırmada olumlu etkiler sağlayabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda müzelerde çocukların aileleri ile birlikte yer alacakları farklı yaş gruplarına yönelik eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi, eğer müze ortamının fiziksel olarak uygun olmayışı ya da personel yetersizliği gibi engeller söz konusu ise ailelerin çocukları ile müzeyi oyun ya da etkinliğe dayalı ziyaret etmelerinin sağlanmasına yönelik çeşitli broşürlerin hazırlanması önerilebilir.

Çocuk ve ailelerin birlikte yer alacakları müze etkinliklerine yönelik gözlem gibi etkileşimlerin derinlemesine belirlenebildiği yöntemlerin kullanıldığı çalışmaların ve deneysel desenlerde kurgulanmış araştırmaların yapılması ve sonuçların test edilmesi önerilmektedir.

Yazarın Notu

Çalışmanın gerçekleşmesindeki katkılarından dolayı MTA Tabiat Tarihi Müze Müdürlüğü'ne teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKÇA

- Akyol A. A. & Akyol A. K. (2015). "Museums and Early Childhood Education". *Global Journal on Humanites & Social Sciences* 1 (2015) 101-108. Source: <http://www.world-education-center.org/index.php/pntsbs>
- Akyol A. A. & Alpagut A. (2012). "Educational Projects for the Children at Anatolian Civilization Museum Between the Years 2002-2008". *Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 51 (2012) 1087-1096.
- Abacı O. (2003). "Müze ve Eğitim". Haz. K. T. Akahmet, *Eğitim Ortamları Olarak Müzeler*. İstanbul 2003.
- Abacı O. (2005). *Çocuk ve Müze*. İstanbul 2005.
- Akgün E. & Yeşilyaprak B. (2011). "Anne Çocuk Oyun Etkileşiminde Niteliksel Boyut: Annelerin Sözel İfadelerinin Değerlendirilmesi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 40 (2011) 11-20.
- Allen S. (2002). "Looking for Learning in Visitor Talk: A Methodological Exploration". Eds. G. Leinhardt, K. Crowley, & K. Knutson, *Learning Conversations in Museums* (2002) 259-303. Mahwah, NJ.
- Benjamin N., Haden C. A. & Wilkerson E. (2010). "Enhancing Building, Conversation, and Learning Through Caregiver-Child Interactions in a Children's Museum". *Developmental Psychology* 46/2 (2010) 502-515.
- Clutterbuck R. (2007). *Müzeleri Anlamak. Eğitim ve Müze*. Ankara 2007.
- Çakır İ. A., Artar M., Okvuran A. & Karadeniz C. (2011). *Müze Eğitimi Akran Kitabı*. Ankara 2011.
- Çorum Müzesi (2016). *Çorum Müzesi Eğitim Etkinlikleri*. Kaynak: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44051/corum-muzesi-cocuk-egitim-atolyesi-etkinlikleri.html>
- Denizli H., Alpagut A., Demirdelen H., Metin M., Demirtaş N. & Akyol A. A. (2006). "Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005-2006 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi, III. Müze Çocuk Şenliği ve Roma Hamamı I. Çocuk Olimpiyatları". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005 Yıllığı*. Ankara 2006.
- Denizli H., Tırpan N., Demirtaş N., Alpagut A., Demirdelen H., Metin M., Geleri C., Çelik T., Gündüz U., Günay S., Yıldız B. & Bayram S. (2007). "Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2006-2007 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi, IV. Çocuk Şenliği ve II. Çocuk Olimpiyatları". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2006 Yıllığı*. Ankara 2007.
- Downey S., Krantz A. & Skidmore E. (2010). "The Parental Role in Children's Museums: Perceptions, Attitudes, and Behaviors". *Museums & Social Issues* 5/1 (2010) 15-34.
- Driscoll J. R. & Easterbrooks M. A. (2007). "Young Mothers' Play with Their Toddlers: Individual Variability as a Function of Psychosocial Factors". *Infant and Child Development* 16 (2007) 649-670.
- Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi (2016). *Erimtan Müzesi Eğitim Etkinlikleri*. Kaynak: <http://www.erimtanmuseum.org/#/egitim/>
- Fazlıoğlu Y. & Fazlıoğlu İ. (2009). "Erken Çocuklukta Müze ve Eğitim". Ed. Y. Fazlıoğlu, *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi* (2009) 325-340. İstanbul.
- Gartenhaus A. R. (2000). *Yaratıcı Düşünme ve Müzeler*. Ankara 2000.
- İstanbul Modern (2016). *İstanbul Modern Eğitim Etkinlikleri*. Kaynak: http://www.istanbulmodern.org/tr/egitim/cocuklar-icin/hafta-sonu-egitim-programlari/cocuklara-ozel-hafta-sonu-egitim-programlari_1399.html
- Karadeniz C. (2010). *Dünyada Çocuk Müzeleri ve Bilim Merkezleri*. Ankara 2010.
- Karadeniz C. & Okvuran A. (2014). "Müzedede bir gece: Ankara Üniversitesi Öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi". *İlköğretim Online* 13/3 (2014) 865-879.
- Marchand J. F., Hock E. & Widaman K. (2002). *Parent-Toddler Play Interaction and its Relation to the Home Environment*. USA 2002.
- McCarthy G. J. & Dockser L. S. (1987). "Parent-Child Interaction in a Museum for Preschool Children". *Children's Environments Quarterly* 4/1 (1987). 41-45.
- Melber L. M. (2007). "Maternal Scaffolding in Two Museum Exhibition Halls". *Curator* 50/3 (2007) 341-353.
- Nuzzaci A. (2006). "General Education and Museum Education: Between Singularity and Plurality". *Revista Complutensed Education* 17/1 (2006). 65-75.

- Onur B. (2010). *Oyuncaklı Dünya*. Ankara 2010.
- Onur B. (2016). "Müze Türleri, Özel Müzeler, Eğitim ve Araştırma". Eds. C. Karadeniz & B. Onur, *Türkiye'de Oyuncak Müzeleri. Oyuncak Müzelerinin Dünü, Bugünü ve Sürdürülebilirliği*. Ankara 2016.
- Önder A., Abacı O., Kamaraj I. (2009). "Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Projesi: İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Marmara Örnelemi". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/25 (2009) 103-117.
- Please Touch Museum (2013). *Please Touch Museum*. Source: <http://www.pleasetouchmuseum.org/about-us/mission/>
- Porter T. & Cohen T. (2012). *Learning Together: Families in Museums (Staff Training Curriculum)*. Source: <http://www.bostonchildrensmuseum.org/sites/default/files/pdfs/Learning-Together.pdf> .
- Rahmi Koç Müzesi (2016). *Rahmi Koç Müzesi-Çengelhan Eğitim Etkinlikleri*. Kaynak: http://www.rmkmuseum.org.tr/cengelhan/turkce/rmk_hafta_sonu_egitim_atolyeleri.htm
- Sakıp Sabancı Müzesi (2016). *Sakıp Sabancı Müzesi Eğitim Etkinlikleri*. Kaynak: <http://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/sayfa/egitim-programlari>
- Shine S. & Acosta T. Y. (2000). "Parent-Child Social Play in a Children's Museum". *Family Relations* 49/1 (2000) 45-52.
- Talboys K. G. (2006). *Museum Educator's Handbook*. England 2006.
- Tenenbaum H. R., Prior J., Dowling C. L. & Frost R. E. (2010). "Supporting Parent-Child Conversations in a History Museum". *British Journal of Educational Psychology* 80 (2010) 241-254.
- Thomas G. P. & Anderson D. (2013). "Parents' Metacognitive Knowledge: Influences on Parent-Child Interactions in a Science Museum Setting". *Res Sci Educ.* 43 (2013) 1245-1265.
- Yılmaz A. (1996). *Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi Örneğinin İrdelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.